

Literatūra un Māksla

LATVIJAS PADOMJU RAKSTNIEKU SAVIENĪBAS
LATVIJAS PADOMJU KOMPONISTU SAVIENĪBAS
LATVIJAS PADOMJU MĀKSLINIEKU SAVIENĪBAS
L A I K R A K S T S

1945. G.

10. AUGUSTĀ

NR. 30

TAUTAS MĀKSLAS SVĒTKI

Turpat veselu nedēļu Rīgā dimdēja dziesmu, deju un mūzikas piešalkotā. Uz teātru skatuveņiem iznāca Raiņa, Blaumaņa un mūsdienu rakstnieku radītie tēli, simti un simti dziesmu, deju un mūzikas pratēji no visām latviešu republikas novadiem. Šīs dienas apliecināja mūsu tautas neizsīkstošo daiļrades spēku, kas tai palīdzēja izciest smago Vācijas zemes nakti un šodien palīdz celt jauno dzīvi, būt savās vietās, kur to no mums katra prasā karastāvoklis ar Japānas agresīvo imperiālismu.

Aizvadītā olimpiāde, kas sagatavota nedaudz mēnešu laikā pēc Padomju Latvijas atbrīvošanas, visupirms ar to iegūst savu izcilo nozīmi, ka tā par jaunu organizēja un iesaistīja pašdarbībā visu darbatāutu. Vācu barbaru posta gadi smagi bija iedragājuši mūsu mākslas dzīvi, taču republikas gadatēvu sarīkojumi, koncerti, mākslas izstādes un teātra jauniestudējumi parādīja, ka veikts jau liels un nozīmīgs darbs tās atjaunošanā. Olimpiāde savukārt apliecināja, ka par spīti vācu varmāku plāniem nav šodien tāda novada, pagasta vai pilsētas mūsu republikā, kur neskanētu dziesmas, kur jaunatne nepulečtos mākslas pašdarbības kolektīvos, lai izkoptu savus talantus un darītu bagātāku, krāšņāku savu dzīvi. Lai vien atgādinām, ka sūri piemēktētā un vācu jūgā visitīrāk cietuši Kurzeme dažu nedēļu laikā sagatavoja un atsūtīja uz Rīgu savus koņus, drāmas un deju kolektīvus, kas lielāji sacensībā spēja izcināt pašas godājamākās vietas. Mēs esam tam liecinieki, ka padomju varas nedaudz mēneši paeļusi no drupām mūsu zemes saimniecību, kultūru un mākslu.

Neskatoties uz šo sagatavošanas laiku, aizvadītā Olimpiāde nozīmīgi atšķīrās no visiem agrākajiem masu sarīkojumiem ar to, ka tā organizēja un atkal pacēla godavietā nevien kora dziesmu, kas dziju tradīciju saknēs ieaugusi tautā, bet arī jo daudzus citus mākslas pašdarbības veidus, kuras kopā mūsu tauta, bet kas agrāk neatrada pelnīto vērtību. Drāmas pašdarbības pulciņu rīcībā bija nodotas mūsu republikas pirmo teātru skatuves — un mēs redzējam un dzirdējam jo daudzus lomu tēlojumus, strādnieku, zemnieku, skolu jauniešu izpildījumā, kas bija cienīgi atskanēt no šīs augstās vietas. Mēs redzējam jo daudzus istus

talantus, kas kļiedēja jebkādas bažas par mūsu skatuves jauno maiņu, jo tauta spēcīgi te apliecināja savu apdāvinātību teātra mākslā. Augstu atzīnību pelnī arī nopietnā pieeja repertuāram, kur godavietā bija gan latviešu un krievu klasika, gan paši aktuālākie padomju rakstnieku skatuves darbi.

Olimpiādes dienās gluži pirmreizīgi un pilnskanīgi mūsu priekšā nostājās agrāk maz ievērotā estrādes žanra pašdarbība. Vairāk nekā divi dienas no agra rīta līdz vēlam vakaram Rīgā noklausījās pāri par 500 atsevišķu estrādes priekšnesumu, solodzesmas, dejas, orķestrus, tautas instrumentus. Šī izcilā parāde vien īsteni atklāja, kādu nozīmīgu darbu veic tauta šai bagātājam mākslas pašdarbības žanrā, kas istam talantam dod visdrošāko garantiju tikt ievērotam un izkopti tālāk savas spējas. Skate parādīja, ka šādu talantu mums ir neskaitāms daudzums. Savā pilsētā un pagastā viņi veic ievērojamus mākslas dzīves uzdevumus, un no viņu vidus mēs vienmēr saņemsim jaunus papildinājumus profesionālajiem mākslas darbinieku kadriem.

Olimpiādes vislielais sarīko-

jums — dziesmu diena — gan dalībnieku skaita ziņā, gan dziesmu skānējumā ikvienam, kas to dzirdēja, radīja pašu dziļāko gandarījumu un prieku, ka mūsu koradzesma tautā plaukst un dzīvo tik spēcīga un krāšņa, ka tauta to skaita par savu visdārgāko mantojumu no senajām audzēm un ar tādu mīlestību kopj tālāk. Nemirstīgā tautas dziesma, mūsu izcilāko meistarū harmonizējumus, dziedru balsu dziedāta, pacēlās no svētku estrādes, kopā ar padomju autoru kora dziesmām pauzdama slavu mūsu varenajai padomju Dzimtenei, dārgajai Latvijai, tautu draudzībai. Tā apliecināja, ka mūžos dzīvos mūsu tauta, kas spējusi radīt šīs nemirstīgās dziesmas, saglabāt tās cauri vācu verdzības naktij, dziedādama iziet uz kara ceļa, atrast kopīgu gaitu ar citām brīvības cīņu tautām un uzvarēt.

Mākslas pašdarbības vadītājiem iestādēm, Izglītības tautas komisariātam, Mākslas lietu pārvaldei, Republikas Tautas mākslas namam, Arodbiedrību Centrālajai Padomei nopietni jāiestudē un jānovērtē Olimpiādes rezultāti, jo tie pilnām atklāja ainu, kāda šodien ir mūsu

PADOMJU VALDĪBAS PAZIŅOJUMS JAPĀNAS VALDĪBAI

8. augustā PSRS Ārlietu Tautas Komisārs V. M. Molotovs pieņēma Japānas Sūtni Sato kungu un Padomju Valdības vārdā paziņoja viņam sekojošo ziņošanai Japānas Valdībai:

«Pēc hitleriskās Vācijas sagrāves un kapitulācijas Japāna izradījies par vienīgo lielvalsti, kas vēl vienmēr stāv par kara turpināšanu.

Triju valstu — Amerikas Savienoto Valstu, Lielbritānijas un Ķīnas — š. g. 26. jūlija prasību par Japānas bruņoto spēku bezierunu kapitulāciju Japāna noraidīja. Ar to Japānas valdības priekšlikums Padomju Savienībai par starpniecību karā Tālajos Austrumos zaudē katru pamatu.

Ievērojot Japānas atteikšanos kapitulēt, sabiedrotie griezās pie padomju valdības ar priekšlikumu ieslēgties karā pret Japānas agresiju un tā saasināt kara izbeigšanas laiku, samazināt upuru skaitu un sekmēt vispārīgu miera ātrāku iestāšanos.

Uzteicīga savam sabiedrotā pienākumam, padomju valdība pieņēma sabiedroto priekšlikumu un pievienojās sabiedroto lielvalstu š. g. 26. jūlija paziņojumam.

Padomju Valdība uzskata, ka šāda tās politika ir vienīgais līdzeklis, kas spēj tuvināt miera iestāšanos, atsvabināt tautas no tālākiem upuriem un ciešanām un dot iespēju Japāņu tautai glābties no tām briesmām un postījumiem, kādus pārdzīvoja Vācija pēc tās atteikšanās kapitulēt bez ierunām.

Izteikto ievērojot, Padomju Valdība paziņo, ka no rītdienas, t. i. no 9. augusta, Padomju Savienība uzskatīs sevi kara stāvoklī ar Japānu.

1945. gada 8. augustā.»

V. M. Molotovs tāpat paziņoja Sato kungam, ka vienlaicīgi ar šo padomju sūtnis Tokijā J. A. Majlaks nodod šo Padomju Valdības paziņojumu Japānas Valdībai.

Japānas Sūtnis Sato kungs apsolīja Padomju Valdības paziņojumu darīt zināmu Japānas Valdībai.

mākslas pašdarbībā, ļoti iepriecinošus pirmos sasniegumus un vēl novēršamos trūkumus. Provinces tautas namiem, klubiem, darbvietām jānodrošina pastāvīga palīdzība ar meistarisku vadību, konsultācijām, repertuāru, jo skate parādīja, ka vienīgi tāds darbu veids ir labu rezultātu garantis. Viens no svarīgākajiem ir tieši repertuāra jautājums, lai mākslas pašdarbība gūtu pilnskanīgu, dzīvu, padomju idejām bagātu saturu. Rakstnieku un komponistu savienībām šai virzienā jāvada pastāvīgs un nopietns darbs, lai drāmas kolektīviem vienmēr būtu bagāta materiālu izvēle, lai tā būtu kojiem, orķestriem, estrādes žanram.

Ja arī olimpiāde žanru bagātības ziņā pārspēja agrākos tautas masu sarīkojumus, taču tā neaptvēra vēl visu tautas daiļradi, — neiesaistot šai skatē un sacensībā ļoti svarīgo nozari — tautas pašdarbību tēlotājā mākslā. Tā vienmēr bijusi piemirsta un neievērota buržuāziskās iekārtas laikā, mūsu uzdevums pacelt to godavietā blakus pārējiem mākslas pašdarbības veidiem. Tas patuams vērā, sagatavojot nākošo olimpiādi — un pie tās sagatavošanas mums jāstājas jau šodien — un jo īpaši tas patuams vērā Mākslinieku Savienībai, kuras iniciatīva te var nodrošināt labus panākumus.

Skate arī parādīja, ka tautā joprojām turpina dzīvot tautas radošā gara izpausme jaunu tekstu un mūzikas sacerēšanā, kurai tāpat nebija veltīta vajadzīgā vērtība. Bet šis ļoti svarīgais tautas daiļrades veids, kas devis mums tūkstošu tūkstošus tautas dziesmu un melodiju, pelnī, lai to pacelt jaunā augstumā un godā — un arī šim uzdevumam jābūt mūsu vēriba centrā, stājoties otrās Olimpiādes sagatavošanas darbā.

Olimpiādes dalībnieki, apmainījuši greznās svētku drāmas pret darbatēru, šodien iziet druvā novākt bagāto ražu, iziet rūpnīcās pie saviem darbagādiem. Izkopts un vesēra skānēšanai līdzī mēs dzirdam ceļamies pār dzimtenes kļajumiem dziesmu, kas pauz slavu šim lielajam laikam un varoņiem, kas to izcīnīja. Dziesma palīdzēja mums uzvarēt, dziesma palīdz celt dzīvi. Tāpēc lai kopjam mūsu dziesmu, mūsu tautas mākslas pašdarbību, kas dod tik daudz skaistuma un spēka mūsu jaunajam gaitām.

Fr. Rokpelnis.

LPSR Mākslas Lietu Pārvaldes priekšnieks

Andrejs Upīts

III. Tulkojuma problēma

Mums ir ļoti bagāta tulkotā literatūra. Ir labi un pavisam slikti tulkojumi — ir Raiņa atdzejojais Fausts, bet ir arī Raudives Servantesa noveles, kas izrādās tulkotas no krievu tulkojuma. Ja jau pati oriģināl-literatūra latviešu buržuaziskajā sabiedrībā nekad nav bijusi augstā cieņā, tad tulkošanu tā uzskatījusi vai par pašu pēdējo, vislētāk apmaksājamo amatu. Grāmatu drauga Rudzītis savus tulkojumus izdara mazāksoļīšanā. Dreizera Amerikāņu traģēdiju latviskojuši divi vai trīs tulkotāji, pie kam katrs pēc savas izpratnes un savā rakstībā. Tā salīdzinot grāmatas pirmo pusi ar otru, redzama gan jauka, bet diez vai beletristiskā mākslas darbā pieļaujama dažādība nevien grāmatas stilā, bet pat atsevišķu vārdu izskatā. Izdevēji, kas grāmatu vērtēja vienīgi kā tirgus preci plašām patērētāju masām, šķiet tulkojuma pagatavošanai dažkārt ielas stūrī salīguši ekspresi uz stundām, lai tikai sastrādā vajadzīgo iespiedloksņu skaitu.

Padomju Savienības tautu sadraudzība un brālība vispirmā kārtā izpaužas kultūras vērtību savstarpējā apmaiņā. Literatūrā šajā apmaiņā galvenā vieta. Jau tagad ar vilni aug mūsu tulkojumu skaits, turpmāk tas pieaugs ar katru gadu. Mēs atstāsim ekspresus viņu ļoti noderīgā darbā, bet lite-

rātūras tulkojumus uzticēsim cilvēkiem, kam vajadzīgās spējas un prasme. Nerunāsim šoreiz par zinātniskiem un publicistiskiem rakstiem, bet par beletristiku, prozā un dzejā.

Šajos laikos nevar vairs rīkoties tā, kā toreiz, kad grāmatas titullapā vienkārši ierakstīja: pārceļts iz vācu valodas. Pārceļt kaut kādi vēl varēja tāds stāstus, kam beigās bij «liekama» piezīme: šajā stāstā atronami 15 sakāmvārdi un labas pamācības. Labas pamācības var pateikt arī sliktā valodā — vismaz paši mācītāji tā domāja. Mums vajadzīga ne tikvien laba valoda, bet vēl kaut kas cits. Mūsu priekšā stāv pati tulkojuma problēma, un ar to vispirms jātieks skaidrībā.

Meklēdami savu, reālistisko atbildi jautājumam, sāksim no sava tiešā pretpola, no romantiskiem. Novaliss par tulkojumu domā tā: Tulkojums ir vai nu gramatisks, vai viņš izmaina oriģinālu, vai arī pārveido to mitā. Gramatiskie tulkojumi ir tulkojumi šī vārda parastā nozīmē, tie prasa plašu izglītību, bet spējas tikai diskursīvas. Pārtaisītajiem tulkojumiem, lai tie iznāktu izdevušies, vajadzīgs spēcīgs talants, citādi tie viegli izvērsas parodijā. Mitu radītajiem tulkojumi ir tulkojumi visaugstākā nozīmē. Tie sniedz tīru ideālu individuāla mākslas darba būtību. Tie sniedz mums nevis reālo sacerējumu, bet tikai tā ideālu.

Reālistiskam tulkotājam neviena no šīm tezēm nav pieņemama. Tīri gramatisks tulkojums tagadējos laikos pavisam neiespējams, jo tas būtu tikai mākslas sacerējuma ārējās valodas čaulas atdarinājums bez

iekšējā satura, kādi palaikam arī ir valodnieku nedzejnīku darinājumi. Tāpat atmetami tulkotāji pārtaisītaji, lai gan agrākos laikos tie bij bieži un visur sastopami. Tā, piemēram, Homēra epus Birgers tulkoja jambos, bet Pops izpušķoja pašdarinātām atskanām, tāpēc ka tas tā bij galantā laikmeta gume. Bračs citreiz Heines dzejoli «Das Meer erglänzte» pārtaisīja latviskās tautas dziesmas trochajos, tā nežēlīgā kārtā nogalinādams pašu dzīvo dzejnieku un parādīdams tikai viņa gīndeni. Sniegt nevis reālo sacerējumu, bet tā ideālu — tas šķiet visai sarežģīts uzdevums, taču tuvāk palūkojot parādās visai vienkāršs: tulkotājs necenšas atdarināt cita dzejas darbu, bet gan raksta pats savējo par tiem iespaidiem un ievīņojumiem, kādus tas lasot mantojis, gluži tāpat, kā viņš tos mantojis jebkurā dabas vai dzīves parādību novērodams. Birgers un Pops rādīja gan pārlobotu un pielāgotu Homēru — tāpat kā kādā angļu teātrī reiz rādīja mūsu Brigaderes Sprīditi, pārtaisītu par Londonas ostmalas pašpuiku — Novalisa mitu taisītais dzejojums par Iliādu nemaz vairs nebūtu Homēra Iliāda, ko mēs gribam lasīt kaut arī vājā atdzejojumā, bet Novalisa personīgās domas par šo epu un iespaidi no tā, kas mums var būt pilnīgi vienaldzīgi un kurus mēs nemaz nevēlamies iepazīt.

Visas romantiku tulkojuma receptes atmetamas kā nederīgas un pat kaitīgas. Romantiķi visur bāz priekšā savu paša personību, jo pēc viņu filozofijas pasaulē viss, arī cita dzejas darbs, eksistē tikai tik tālu, cik tālu to iespējais uzvert suverēnais individuālais es. Tāpat nederīgi klasicisma laika uzfrizētie tulkojumi, jo pielāgojot sacerējuma ārēni savai modei un patikai, nenovēršami sakropļo arī tā saturu. Arī tulkotājam beletristikas darbam jāparādās viņa paša īpatnā satura un izveida savādībā un veselumā, visādi citādi tur iznāk sakropļojums, viltojums, surogāts, parodija vai karikatūra.

Doktrinārie romantiķi un klasiķi tulkojuma darbam nederīgi, tāpat kā ekspresī no «tūra un lēti izmantojamie trūcīgie studenti. Tulkotājam pašam jābūt rakstniekam vai dzejniekam — ja arī ne profesionālam, tad vismaz ar rakstnieku vai dzejnieku iedomas, izjūtas, uzveres un atdarinājuma spējam. Bet arī ar to tulkošana ir ļoti grūts un atbildīgs literārs darbs, Lamartins to sauc par visgrūtāko: «De tous le livres à faire, le plus difficile, à man avis, c'est une traduction.» Jāatzīmē tikai uz pašu galveno no šiem lielajiem grūtumiem, to labi zinām mēs, tie, kas paši rakstām savas dzejas un tulkojam arī svešas. Oriģinālpantu rakstīdams, dzejnieks meklē noderīgu pieskāniņu iz-

ELĪNA ZĀLĪTE

Meitene gaida draugu no kara

Vasara ūgojas briedumā košā,
Bitēm medus pilnas jau ūnas,
Saulē pie debess stāv kvēla un spoža,

Es jau kļuvusi pilnīgi brūna,
Bet tu vēl nenāc, mans draugs!

Kaut kur dzirdu jau izkapti dziedam,
Siena smarža dienvidu virmo;
Grāvja malā starp zālēm un ziediem

Biklī sārtojas zemene pirmā,
Gaida tevi, mans draugs!

Dienas ir gaņas, bet nakts gan drīz nava,

Grieze ar savām sudraba dzirkļēm,

Dzīļi brīdusi rasotā plāvā,
Dzīvot nogriež mirklī pēc mirkļa, —

Vai tu to dzirdi, mans draugs?

Pilna priedīga nemiera kaistu,
Acis līdz atdaru — gaidus jau sāksiest

Visi dzimtenes ceļi ir skaisti,
Skaistākais tas, pa kuru tu nāksi

Uzvaras vainagots, draugs!

teiksmi, kas it kā metaforas formulā ietvertu viņa idejisko domu, vai kā gleznas šifrā atplaiskniņu pārdzīvojuma un jūtību vilņojumu. Tā banāli apziņmētās «vārda moka» pazīst ik katrs dzejdarba darinātājs. Bet kā fiziskā, gluži tāpat arī smadzeņu darbā darītāja būtne instinkti vienkārši to vieglāko ceļu un līdzekļu. Nevarēdams viegli atrast pilnīgi adekvātu izpausmes formu allegorijā, salīdzinājumā, pat vienkāršā atskarpā, dzejnieks noslēdz mazu kompromisi ar savu sirdsapziņu, mazliet piekāpjas, pagriež savas domas ritumu un jūsmas plūsmi mazliet uz citu pusi, kur to slieci viegli uzlidojusi formas iespējamība. Tikai viņš pats zina šo nodarījumu, lasītājam tas paliek noslēpts. Ideālā tulkotāji tādi kompromisi un machinācijas nav pieļaujamas, nav pat iespējamas. Tur dots noteikti konkrēts saturs konkrētā formā, ne vienu ne otru nedrīkst patvarīgi grozīt, lai neiznāktu viltojums vai nespējības pašaplicība. Pat isas vrisakas dzejas atdzejojums ir gaūžam grūts, tas prasa nevien lielu literatūrvēsturisku un literatūrteorētisku erudīciju, bet arī ļoti sajūtīgu, pašpieklāvīgu estētiskās psiholoģijas aparātu, visbagātīgāko izteiksmes līdzekļu krājumu un veiksmi to katreiz lietāt likt. Istenībā gatavības apliecību dzejniekam vajadzētu izdot tikai tad, kad viņš parādījis savas spējas tulkojumā un atdzejojumā, tā allah būš tā augstākā kvalifikācija. (Turpinājums 3. lpp.)

PADOMJU LATVIJAS 5 GADU JUBILEJAS MĀKSLAS IZSTĀDE

atvērta Latviešu un krievu mākslas Valsts Mūzejā, sākot ar 4. augustu. Izstādes atklāšanas dienā Mūzejā pulcējās partijas un valdības pārstāvji, mākslinieki, rakstnieki, kafavīri un citi interesenti. Atklāšanas runu teica Mākslas lietu pārvaldes priekšnieks b. Fr. Rokpelnis, uzsverot, ka mēs pašlaik pārdzīvojam brīdi, kuŗa lielumu viens otrs vēl isti neapzinās. Sis ir tautas gadsimtu ciņu noslēgums, galīga uzvara, pēc kuŗas vairs nebūs atpakaļejas uz bijušo. Naidam pret verdzinātājiem «viešiem, kas no tautas dainām viņas cauri visai mūsu mākslas progresīvākajai, labākajai daļai, šāsdienas mākslā jāizteicas dzīvi, spēcīgi. Jāparādā divas strāvas, kas vienmēr šķērsojušas latviešu tautas ceļu — vācu, nomācēju un krievu, atbrīvotāju un sargātāju.

Latvijas Padomju Mākslinieku Savienības priekšsēdētājs b. H. Likums apliecināja, ka latviešu māksliniekiem viņu uzdevums ir skaidrs — viņi ieslēdzas tai spraugā dzīves at-

jaunošanas darbā, kas kūšā visā mūsu saimē. Saprotams, vēl palikusi ilgo buržuazijas valdības laiku ietekme, bet tā vienmēr mazināsies, un tēlotāji mākslinieki strādās ar pilnu jaudu, lai visu veiktu.

Pēc šīm uzrunām vērās izstādes telpu durvis, kur skatāms bagāts darbu klāsts: Nopelniem bagāto mākslas darbinieku O. Skulmes, G. Eliāsa, Svempa, Varslavāna, Liepiņa un Ubāna, vecākās paaudzes mākslinieku Miesnieka, Roždarza un Zebeŗiņa, kā arī daudzu vidējās un jaunās paaudzes mākslinieku gleznas, Ābelītes, Apiņa, Junkera, Dubura u. c. grafikas, Tautas mākslinieka Zaļkalna, Martas Skulmes, Meļeŗa, Karitona u. c. skulptūras, bez tam laba tiesa lietiskās mākslas eksponātu. Tie rāda gan agrākos, gan pēdējā laika sasniegumus, raksturojot latviešu mākslas šāsdienas seju, kur atšķirībā no pagātnes sāk jau izēmīties jauni vaibsti — darba, ciņu tematika. Šiem vaibstiem nākamībā jāsaasinās. V. V.

(Turpinājums no 2. lpp.)

Pierādījums, cik labi vai slikti viņš ticis galā ar problēmām, ko uzstāda katrs tulkojamais pants, un no kuŗām šie pieminamas tikai dažas, vispārējās.

Reālistiskai literatūras izpratnei istas tulkojuma mākslas pazīme ir spēcīga nemirstīga tiekšme pēc adekvātības oriģināla saturā un formā. Viena no grūtākajām problēmām šie ceļi aiz oriģināla un tulkojuma valodas neizskaužamām īpatnām iipašībām.

«Valodas tiri ārējā skaņu puše — fonētika un rītmika — atkarīga no vispārējās iekāršanas, tās iipašībām un atsevišķībām. Nekāds tulkojums citā valodā nespēj atveidot italiešu valodas mūziku aiz tās patskaņu bagātības, franču dziedošo izteiksmi, arī savā kārtā mūzikā, aiz spirantām mazliet stiegtro virišķīgo spēņu valodu, angļu valodas koncentrēto izteiksmību ar tās vārdu īsumu un gramatikas trūkumu, vācu runas plašo plūsmi ar mazliet smago sintaksi un leksisko bagātību. Atšķirās nevien vārdi izrunā, bet atšķirīgs iekārtojums arī dažādo tautu krūšu kurvim, starpība elpošanā un tās pārvaldīšanas spējā. Skaņu fizioloģija tikusi bagāta daudziem atklājumiem šajā virzienā. Un tomēr fraze iedarbojas arī ar savu tiri ārējo pusi, ar izrunu. Nevar prasīt, lai tulkojums saglabātu oriģināla fonētiskās iipašības un rītmu. Var aizrādīt tikai uz vēlamiem pārējumiem (desiderāla), kas nav obligātas.» (Ф. Батюшков, Задания Художественных переводов.)

Man savā tulkotāja praksē nācies patikami pārliecināties, ka mūsu valoda daudzus no mīnētiem prasījumiem var uzņemt tieši kā obligātus. Protams, nevar apgalvot, ka mūsu prozas un dzejas valoda būtu jau izkopta līdz pašai iespējama pilnībai — par to gādāt ir rakstnieku pašu tiešs pienākums. Tomēr arī ar tiem līdzekļiem, kas patlaban jau mūsu rīcībā, varam iespēt daudz, katrā ziņā vairāk, kā daļa laba cita kaimiņtauta. Svešvalodu rītmu mums nerada nekādas nepārspējamās grūtības — citādi tas ir fonētikā. Franču melodiskais n vārdu galotnē mums laikam gan vienmēr paliks nedarīnāms, tāpat kā angļu svīpstošais the. Italiešu valodas patskaņu bagātību vismaz zināmā mērā spējams atvietot ar mūsu vokāļu izrunas dažādām niansēm un divskaņu ģiganiem locījumiem. Pavisam neizrunājamu skaņu mums nav nevienā kultūras valodā — kā piem. ģigāņiem, kam krievu ā, šča, ž un pat mūsu st dara nepārveicamas grūtības. Svešvalodas gramatikālās savādības pilnīgi vai pa lielā daļā atveidojamas latviski, to jau rāda mūsu daudzie priekšzīmīgie tulkojumi no krievu un vācu

valodas, vispirmā kārtā Raiņa Fausta. Citu Vakareiropas valodu atskaņojuma meistarībā vēl daudz darba turpmāk.

Valodas atveidojuma un atskaņojuma meistarība ir tikai viena no daudzajām tulkojuma problēmām. Dzejnieks var tulkot otru tikai tad, ja viņš tam garā rāda — meklējot šo radniecību nevien pasaules atziņas un ideju tuvniecībā, bet arī visā psihiskā satvarā un tā izpausmes īpatnībās, kas meklē savus sevišķus prozas konstrukcijas un dzejas poētikas līdzekļus. Šī radniecība nekad nepieteicas pati, tā apgūstama sarežģītā izziņas ceļā. Tulkojumā rakstnieka biografija tur pirmais apgūstamais faktors, bet tā vien vēl nepietiek. Katrs, pat vissavdabīgākais talants nes savas tautas vispārējo nacionālo iipašību pazīmes, kas sliki izziņas un allaž paturamas acīs. Pats tā šķietami neatkarīgākais dzejnieks nav nekāda komēta ar neapbrēķināmas elipses skrejceļu, bet ar visām savām vienreizējām savādībām izaudzis zināmā sociālā iekārtē, kas izskaidro viņa iekšējo satversmi loģiskāk un pārliecinātāk nekā visas spekulatīvi induktīvās individa izziņas metodes. Rakstnieka personība gaiši tiek redzama tikai pret viņa laikmeta fonu, kur zināmam faktoram bijusi noteicēja loma īpatno spēku izsmē. Rasīna un Kornēja īpatnību noteicis feodālā absolutisma galmeiciskās kultūras spaidis. Igo, Rākoši un Pelēfija dzeja tieši saistīta ar viņu tautas revolucionārajām trauksmēm. Veidenbauma pesimistiskais individualisms tieši izaudzis no laikmetiskās jaunstrāvnieciskās inteliģences kopīgiem ideoloģiskiem meklējumiem. Nav jāizmirst arī, ka katrs rakstnieks un dzejnieks ir tikai atsevišķs loceklis cieši sakarīgā neizjaucamā ķēdē, kuram jātur visu iepriekšējo arvien pieaugušais ideju un estētisko sasniegumu svars. Sanazaro Arkādija un visa milzīgā pastorālās idiles literatūra kā ļoti tālas atvases tomēr izauģuās no Dafna un Chlojas helēnistiskās saknes. Lorensa Šterna Sentimentālais ceļojums, Fildinga reālistiskais Džonss — atradenis, pat Dikensa Pikviķešu klubs nav pilnīgi izprotami, nemeklējot viņu ierosmi un ietekmi Lazarilo de Tormesā, Zilā Blāzā, Don-Kichotā, Simplicisimūšā un citos klasiskajos dēku un nedarbu stāstos.

Bet ne tikai vēsturiskie un laikmetiskie literatūras virzieni ietekmējuši katra rakstnieka personību un viņa raksturīgākos darbus. Tā, piemēram, angļu lielo reālistu darbus ar viņu divējādām pretīšķām tendencēm, viņu dažādīgo izteiksmes stilu nav iespējams pilnīgi izprast, nepazīstot tā laika ekonomisko iekārtu un tai pieskaņotās tautsaimnieciskās doktrīnas, noslāņojumus feodālismu pārspējušās uzvarētājas buržuazijas pa-

saulē, bet it sevišķi Seftsberija un Mandarila filozofijā, no kuŗas kā no divos fokusos koncentrētas sociālideoloģijas kvēles izplūst rosme abos literatūras virzienos. Nav domājams franču sīkburžuaziskā naturalisma, Sanfleri, Gonkūru un Zolā eksperimentālo beletristiku tulkot, neiepaizstoties ar tā laika eksperimentālo dabas un bioloģijas zinātnei un it sevišķi ar Ogista Konta pozitīvisma sistēmu, kuŗa visā norobežotā šaurumā un skaidrībā formulē buržuazijas pasaules un dzīves atziņas un rīcības programmu. Pšibiševska Homo sapiens'a dekadentiskais garīgais satvars smelts — pareizi vai nepareizi — tieši no Nicšes individualisma un pārcīlvēcisma teorijām. Un tā tālāk.

Tulkojamais darbs nekad un nekur nav izprotams vienīgi pats par sevi un no tā, kas viņā saturā un izpausmē. Tulkojājam nepieciešamas patālas ekskursijas vismaz tajā ārienes faktoru nozarē, kas visciešāk un tiesāk nosacījušas oriģināla autora personību un tulkojamā darba iekšējo un ārējo raksturu. Acīm redzams taču, ka tur atkal neder mūsu ekspresis no stūpa un trūkumcietīs students iepelnīšanas labad. Tulkotāja uzdevums arī šie ir grūtāks nekā oriģinālsace-rētājam, kas palaiķam neliekas zinīs par to, kādi virzieni viņu audzējuši, kāds laiks un apkārtne viņu ietekmē.

Bet arī tam ideālākajam tulkotājam ar visplašāko erudīciju pilnīgi adekvāts latviskojums paliek neiespējams. Vis-tuvākā gara radniecība un pat kopīgs saturs un formas virziens to nespēj nodrošināt. Starp oriģināla autoru un tā tulkotāju vienmēr vēl paliek zināma individuālā atšķirība. Arī līdz pašiem pamatiem iedziļinā-jies tulkojamā darba būtībā un iedziļojies autora personībā, tulkotājs tomēr nespēj līdz galam aizliegt pats savējo. Liela tulkotāja — dzejnieka atveidojums allaž nes spilgtāku vai blāvāku sava darītāja pazīmi. Protams, tā nebūs nekāda romantiska mītu darināšana ne romantisks dzejojums par dzejojumu, bet taisni reālistiska darba uzdevums prasa nepie-kopt šie nekādu askēzi un gali-gu pašaiizliegšanos, jo tā tiktu aizliegta brīvā personība, bez kuŗas arī tulkojums zaudētu dzejas vērtību. Individuālā atšķirība latviskojumam nebūt nenāk par jaunu. Raiņa Faustā daudzas vietas latvieša ausij skan tuvāk un labāk nekā vācu oriģinālā. Patiesību sakot, par tulkojumu nemaz nevajadzētu runāt, tikai par latviskojumu, atdzejojumu un tamlīdz — kā tas pēdējā laikā arī tiek da-rīts.

LATVIJAS PSR DARBA ZEMNIEKU OTRAIS KONGRESS

notika š. g. 2. un 3. augustā Rī-gā, Valsts Operas un baleta teātra telpās. Tanī piedalījās ap 1800 delegātu un viesu, sa-pulcējušos no visām Padomju Latvijas malām.

LPSR Tautas Komisāru Pa-domes priekšsēdētājs biedrs Vilis Lācis plašā runā ap-lūkoja līdzšinējā darba sasnie-gumus un trūkumus. «Pavasa-ja sēja mūsu republikā veikta vēl neredzētā masu darba sa-jūsmā, ko izsauca Padomju Sa-vienības Lielā Tēviņas kara pret vācu imperiālismu uzvarām vainagotais noslēgums un pār-eja uz jaunās attīstības slie-dēm,» teica biedrs Lācis. Sējas teicamo izdošanos sekmēja iepriekš realizētā zemes reforma, kas izraisīja to dēmitu tūksto-šu zemnieku darba iniciatīvu, kuŗiem agrāk zemes nebija. Tomēr vairāki nav izpildījuši līnu sēšanas plānu. Šis kongress sasaukts, lai domu izmaiņā ap-sprīestu, kā labāk veikt priekšā stāvošos ļoti atbildīgos lauk-saimniecības darbus: ražas no-vākšanu, lauksaimniecības pro-dukta sagādā, rudens sēju un rudens aršanu.

Biedrs Lācis ikvienu no šiem uzdevumiem analizēja, norādīja uz pirmajām nepieciešamībām. Viņa runa ierosināja daudz do-mu un izraisīja plašas debātes, kur piedalījās liels skaits dar-ba zemnieku un agronomijas darbinieku pārstāvju; savus no-rādījumus sniedza LK(b)P CK sekretāri biedrs Kalnbēr-zīņš un Jurgens, tāpat zem-kopības tautas komisārs biedrs Vanags.

Kongresam ir liela nozīme nevien darba zemniecības, bet visu mūsu republikas iedzīvotā-ju priekšā. Kara cirsto brūču sadziedēšana, tautas materiālā līmeņa pacelšana — tās ir liet-as, kas nevienam nedrīkst būt vienaldzīgas. Nedzirdīgas ausis pret to nedrīkst būt arī mūsu rakstniekiem un māksliniekiem, kas ir tautas domu paudēji. Lai rakstnieki atceras biedra Kalnbērziņa norādījumu Latvijas Padomju Rakstnieku Savienības plēnumā: nekad neaizmirst te-košās darīšanas! Šī ir viena no tām «tekošajām darīšanām», kur rosinātājam dzejoļim, stās-tam vai labam publicistikas rakstam var būt sevišķi liela iedarba. Zemnieku apziņas un rosme pacelšanai spēj kalpot arī krietna laikmetīga glezna, iespaidīga, jūsmīga darba dzies-ma. Lai tas būtu prātā mūsu tēlotājiem māksliniekiem un komponistiem! Tāpat izpildī-tājiem māksliniekiem derētu padomāt par brigādēm, kas brauktu sniegt mākslas priekš-nesumus svarīga valsts darba darītājiem. Ražas novākšana, lauksaimniecības produktu sa-gāde, rudens sēja, rudens arša-na — tas skar visus, par to jā-domā visiem.

MĀKSLAS PAŠDARBĪBAS OLIMPIĀDE

bības olimpiādes kulminācijas punktu, bet tās labo veiksmi ziņāmā mērā bojāja no rīkotāju ietnās gribas un centības neapmierīgs skērslis — lietus. Jau vēlu prologa laikā skatītāji un klausītāji vienmēr bažīgāk sāka vērties pamalē, kur brieda negaismā mākonis. Un kad pēc simboliskās mūzikas programmas paredzētā pirmā opusa atskaidrojuma tūlīt sāka dziedāt apvienotais koris, lai daudzpat spētu sniegt savu repertāru, jau otrās dziesmas laikā sāka pūties milzu saltnis, kas izbiezēja no laukuma sapņveidīgus mirumu, un kora dziesmu turpinājumā pēc negaisa klausītāju varēja būt vairāk.

Sveikus atklāja izglītības tautas komisārs b. Straždiņš, kurš daudz vārdos pavērdams klātesošajiem skatu uz tiem milzu avotiem, kas tagad ir mūsu tautas dzīves padomju iekārta pēc saviem iecienītā, uzvarām vajāgotā kara. Dzejnieka Reinharda Rudziņa sarakstītais prologs attēloja, kā tautas cīņai par brīvo un laimīgo dzīvi, rādīja latviešu tautu krieviem pārticīgu mūziku prologam sākoties LPSR Nopelniem bagātā mākslas darbinieka J. Vignera himnā. Dzīvos tēlos šo draudzību raksturoja abu tautu varoņi — Lāčplēsis un Ilja Muromietis LPSR Nopelniem bagātā skatuves mākslinieka A. Filipsona un J. Oša tēlojumā. Inscenējumu veidojis LPSR

Valsts Drāmas teātra un Operas un baleta mākslinieki, bet Operas un baleta teātra dejotāji baletmeistares H. Tangļevas-Birznieces iestudētās dejas teicami atdzīvina kopnoskaņu. Pēc prologa apvienotais koris un orķestris atskaņoja PSRS valsts himnu. Orķestris spēlēja LPSR Nopelniem bagātā mākslas darbinieka L. Vignera vadībā, savus priekšnesumus sniedza labākie deju kolektīvi. Koris, LPSR Nopelniem bagātā mākslas darbinieku Jēk. Mediņa un Vignera vadībā, sniedza latviešu vīriem paudzes un jauno latviešu padomju komponistu dziesmas, tautas dziesmu sabalsojums un noslēgumā jauno latviešu PSR valsts himnu.

PĀRDOMAS VIENCĒLIENU SKATE

Drāmatiskais viencēliens ir grūta forma rakstniekam. Laika un telpas ierobežotumā ir šaurā ietvarā saistītām, tam desmit, piecpadsmit minūtēs jāparāda tāda dvīseles darbība, tādī gara lūzumi, kam liela drāmatiska darba autors varētu ziedot pāris cēlienus ar vissarežģītākiem un paticīgākiem gājieniem. Tāpēc nav retums, ka parādība, ko jo bieži šā viencēlienā rakstnieks, tā sakot, izskiez liela drāmatiska darba tēlotāju, bet arī režijas ziņu. Viencēliens ir koncentrēts, dziļi izjusts deju, prologu, epīhemu — lielo drāmatisko formu.

Bet jo paticīgākas ir viencēliena skatuves gaitas. Ja liehe teātri nepiegrīez un nevar piegrīezt vēribu viencēlienam, tad

tam plaši paverās visas mazās skatuves — tautas nami, klabu, lauku organizāciju, apredbiedrību estrādes. Se labi sprais viencēliens vienmēr ir mīļi gaidīts viesis. Un šis viesis nav izvēlīgs — tas parasa greznu tērpu, grūti sasniedzamu dekorāciju, sarežģītu skatuves iekārtas. Tas, kas, lai spēlēt pat pilnīgi bez dekorācijām, priekšskatos, kā redzējam nupat Rīgā, viencēlienu skatē.

Tāpēc jo biežāk ir viencēlienu nosaukums viencēliena autors vārdā visbiežākā nozīmē raksta tautas izm. aktieriem, kas šodien rak no tautas un rit atkal tautai iepūst, viņš raksta cilvēkiem, kas varbūt nekad netiek lielajos teātros un kam šī isā spēle varbūt ir vienīgā drāmatiskā māksla. Tā ir vissirsnīgākā, vispaticīgākā auditorija. Rakstiet tai! — gribētos vēlreiz un vēlreiz sacīt mūsu autoriem.

Viencēlienu skate Rīgā, mākslas pašdarbības olimpiādes laikā, pierādīja, ka teātra māksla mūsu tautā neapsīk, to nav aizlūzusi arī grūtie okupācijas gadi. Vienu un vienmēr no jauna rodas cilvēki, kas ir tikai «grib spēlēt teātri». Bet arī var to darīt kam ir šī ierēšana parveidības māksla.

Dažs kolektīvs ko bija izdevies noskatīties, jau uzrādīja tēlojumus, pie tam ne tikai tēlotāju, bet arī režijas ziņu. Šādu pārsteigumu sagādāja Salas pagasta drāmatiskais pulciņš (režisors Skuška) ar Rūdolfa Blaumaņa «Sestdienas vakara» iestudējumu, kas var jau nostāties līdzās mūsu profesionālo aktieru sniegumiem. Pir-

mā godalga šim kolektīvam bija vairāk nekā peņnita. Ja var ko iebilst, tad tikai pret parādību viencēliena bungas, kas bija ne visai laimīgi atslisināta.

Interesants viencēliens, atjaunīgs izveidots un sīzētā, ir Levina «Sestdienas vakars», ko sniedza Salas pagasta drāmatiskā pulciņa «Bīzītiņas» aktieru piekām pats režisors bija izveidojis kareivja Akuma Beļenko tēlošanu. Pulciņš ir bijušais Strādnieku teātra aktieris, tagad vidusskolas direktors (Smiltene). Šai trupā ir apdāvināta aktrise Elvira Janaņa, kas ar atzīstamu veiksmi tēloja diezgan grūto Bezdelīgu acinju lomu.

Vecmeistars Zeltmatis, kā izrādās, vada drāmatisko pulciņu Ugāles pagastā. Pulciņš vēl jauns, tikko saņem pirmās ugunskrīstības, bet laba griba nav noliedzama, dažā jau pavid artista dzirksts.

Šis ir tikai garāmejošas piezīmes, ne tuvu neizsmēlot visu ansambļu darbu. Galvenais — drāmatiskās kļūpes šīrād — godam atzīvēja pirmo pārbaudījumu.

Tai autori raksta, lai tautas aktieru spēle — panākumi ir un ir. Vairāk — V. Lukss.

ESTRĀDES KOLEKTĪVU SKATE

Padomju Latvijas gadāsvētku izskaņā Rīgā bija pulcējušies tūkstošiem pašdarbības kolektīvu darbinieku. Krāšpie tautas tēpi majajās dāru fonā rīzēja kā magones vai rudzupuķes.

Skandēja dziesmas telpās, lauku-mos. Ai tu manu skaņu balsu, kā no viena zelta liets! Tautas klausijas, repurites nopēma.

Tā tautas dziesmas vārdem šais dienas par sevi varēja sacīt dziesmotā Rīgā. Un ne tikai dziesmas vien, bija vēl kas gluži jauns, un proti — estrādes kolektīvu kuplais devums. Sirmis Tautas mākslinieks Alfrēds Kalniņš cauru dienu sēdēja žūrijas komisijā Pionieru nīli un oricējās: «Kas to būtu domāju! Nevienu tas agrāk nelēnēja prātā! Bet pagastu, skolu, organizāciju kolektīvi kā pati Daugava plūda gar komisijas galdu un dziedāja spēlēja, devoja. Tā bija īsta tautas māksla! So dejotāju kājas vīgrinājuši tikai plāvu un ābolu na lauku vāļi vai rūpnicu beļona grīdas, balsi skolojusi dzeguze un cirulis var iabūrkas sirēna. Tāpēc tik aizkustinos sirānā skīta viss tas dzūms, ko nācās vērot Pionieru nīli un noslēgumā Operas un baleta teātri. Eves pagasta harmonistam Sakaram, spēlējot vienkāršu karšu polku, zilas harmonikas «vīzēja» uzvaras sīli un upes Rāupis, estrādā die pirksti veikli iekāja pa taustiņiem.

Latgales zēni un meitenes no Ludzas nepilnās vidusskolas veidoja brīnišķīgas piramides, rādīja istu ķermeņa sprāigumu un lokanību. Fabrika «Latvijas Konservī» bija sūtījuši dejotājus, kas izcēlās ar temperē-

tu un izdomu, radot tautas dejas jaunus vilcienus, tā izvarroties no vienmuļības.

Popes dejotājas imponēja saskaņoto apģērbu dēļ — tas nebija «salasīts». Runājot par dejotājiem, gribētos, lai katrā dejas, katrā dejotājā redzētu vairāk jaunības, bezbēdības prieka. Viena otra kolektīvu darbinieki deju sāka un beidza ar savu sejas izteiksmi, kā viņi čūstu negantas zobu spēces. Tas, protams, kolektīva tānākumu mazināja. Tas pats jāpasa par solistiem. Kāpēc, ja vien priecīgai un laimīgai deju jādzied par savu un par mūsu Vīna krāj sejas neizta. Gā piezīme solistiem parāda, ar rāvušies ar operu artīstiem, kas vienam otram nebija pa spēkam, bet vienkārša jauna dziesma būtu devus pavērdam citādus rezultātus. Dzesmā, čū mums nevēlās «vingrot» gribētos pārticīgu sausinātus tempus. Tā tautas mākslas kolektīva vingrotājus bija jābūtu varēji, kāit par istu skates lepnumu, ja to reizes paštrīnītu un deju liktu mazliet izlomas, kā bija jau redzams ne vien mēs, bet daudz bija veiksmu. Kolektīvi vēroja un mācījās, no balvotie noslēgumā bija Operas un baleta teātri, skates danomēkus — uzvarēja LK(b)P CK propagandas un agitācijas daļas vadītāji, darbinieki b. Ostrovs. Tautas mākslinieks Alfrēds Kalniņš nolasiņa garu jo garu godalgoto sarakstu. Jātic, ka pēc šās pirmās ierosinošās skates pašdarbības kolektīvu darbs estrādes žanrā vēl vairāk sazarosies un kupls par godu mūsu tautai un Padomju Latvijai. V. Lukss

TAUTAS MĀKSLAS SKATĒ KOLEKTĪVU LAUKUMĀ

Dzīvo diegi Kārtāpau laukuma spēlētāji, kas izvēnās par tautas pašdar-

Latvijas PSR Valsts Konservatorijas PIRMĀ ZINĀTNISKĀ SESIJA

30. un 31. jūlijs Latvijas PSR Valsts Konservatorijai bija vēsturiskas dienas. Konservatorijas zālē pulcējās profesori, pedagogi, komponisti, Konservatorijas studenti un viesi — pāri par pussimtu Rīgas un provinces mūzikas darbinieku. Konservatorijas daudz redzējušā zāle bija lieciniece vēl nepiedzīvotam notikumam — Konservatorijas un Latvijas PSR Komponistu Savienības pirmajai zinātniskajai sesijai.

Sesiju atklāja un vadīja Konservatorijas rektors Tautas mākslinieks prof. Alfrēds Kalniņš. Mākslas Lietu Pārvaldes priekšnieks b. Fr. Rokpelnis, apsveicot sesiju, atzīmēja šā jaunā pasākuma lielo nozīmi. Uzsvēris sesijas tematu aktualitāti, b. Rokpelnis izteica pārliecību, ka sesijas rezultāts lielā mērā palīdzēs veikt plašos uzdevumus, kādi piekrit mūsu republikas mūzikas darbiniekiem — vest mūsu mūzikas kultūru pretim vēl neredzētiem sasniegumiem.

Sesijas darbs sākās ar Konservatorijas marksisma-leņinisma katedras vadītāja doc. P. Čimeņa referātu «Kas ir vācu nacionālsociālisti un latviešu vāciskie nacionālisti». Plašajā referātā lektors atmaskoja šās «ideoloģijas» un skaidri parādīja viņu tautas interesēm un cilvēces progresam naidīgo īsto seju.

Konservatorijas folkloras kabineta vadītājs Tautas mākslinieks prof. Emīlis Melngailis referātā «Par latviešu folkloras problēmām» raksturoja latviešu dainu skaistumu un bagātību kā melodijā un tekstā, tā tautas dziedājumā. Ievērojamākais un aizrautīgākais mūsu folkloras ievērotājs un pētnieks klausītājus iepazīstināja arī ar savām darba metodēm.

Dienas otrā pusē bija veltīta korpdziedāšanas problēmai. Konservatorijas korpdirektoru fakultātes dekāns Latvijas PSR Nopelniem bagātais mākslas darbinieks prof. Jēkabs Mediņš nolasi referātu: «Korpdziedāšanas māksla». Mūsu lielākais dziedāšanas un mūzikas metodikas, kas izaudzējis vairākus paaudzes skolotāju diriģentu, plaši un dziļi raksturoja korpdziedāšanu kā augstvērtīgu mākslas veidu, kam sasniedzama augstākā mākslinieciskā ieteksmība un iedarbība. Bet šādu sasniegumu priekšnoteikums ir augsti kvalificēts diriģents un dziedātājs. Konservatorija un mūzikas vidusskolas pirmoreiz Latvijā ķērās pie korpdirektoru gatavošanas, kas ir radikāls pozitīvs lūzums līdzinējā stāvoklī un droša garantija korpdziedāšanas mākslas nepārredzamam uzplaukumam.

Pēc referāta izraisījās dzīvas debātes. Sevišķi izcēla referenta prasību organizēt balss kopšanu ne tikai koru dziedātājiem, bet arī nākošajiem dziedātājiem-bērniem, nespīst un neļaut bērniem dziedāt nepiemērotā augstumā un stiprumā, kas daudzkārt uz mūsu sabojā bērnu balsi.

Debātēs piedalījās LPSR Nopelniem bagātais mākslas darbinieks prof. Jēkabs Kārklīņš, doc. E. Čirule, dziedāšanas skolotājs A. Sillers, O. Zviēdris.

Sesijas otro dienu ievadīja Konservatorijas direktora-riko-tāja doc. P. Smilgas referāts: «Latviešu mūzikas kultūras attīstības problēmas». Koncentrētā kopskatā referents attēloja latviešu mūzikas kultūras līdzšinējās attīstības gaitas, uzsvērot tajās ciešās auglīgās saites ar krievu mūzikas kultūru un mācību iestādēm. Laiks, kad Latvijas mūzikas dzīve bija ar Ķīnas mūrēm no tās nodalīta, neuzrāda lielāku sasniegumu, latviešu mūzikas dzīve cieta bez citām kapitālistiskās iekārtas kaitēm lielā mērā no ierobežotības, šaurības. Tagad padomju iekārtā pavērtas visas iespējas sazarot jo plaši un kupli visām mūsu mūzikas kultūras nozarēm. Daudz darījuši latviešu padomju komponisti Lielā Tēvijs kara periodā. Ievērojami darbi parādās arī pašā pēdējā laikā. Tomēr arī beidzamie konkursi rāda, ka mūsu komponistiem jāatbrīvojas no viena otra pagātnes sārpa, no formalisma, no pasīviem, neitrāliem toniem.

Sesiju noslēdza prof. Jēkaba Graubiņa referāts: «Latviešu un krievu tautas dziesmu salīdzinājuma problēma». Piedzīvojumiem bagātas, uzņēmīgas folklorists atsedza kā vienas, tā otras tautas folkloras lielo bagātību un krāšņumu, izceļot to atšķirības un kopīgās īpašības. Mūsu tautas dziesmu salīdzināšana ar citu tautu folkloru ir nepieciešama, lai jo pilnīgāk izprastu mūsu tautas dziesmu, tai raksturīgo. Sevišķi vērtīgi salīdzināt ar bagātāko, lieliskāko, kas ir — krievu tautas dziesmu.

Kopīgās debātēs par abiem pēdējiem referātiem piedalījās prof. Jēkabs Kārklīņš, LK(b)P CK mākslas sektora vadītāja b. M. Buša, prof. Jēkabs Mediņš. Bez dažu atsevišķu problēmu sīkākās iztirzāšanas debātēs izskanēja aicinājums komponistiem un izpildītājiem neatrauties no tautas mākslas neatņemamajiem avotiem. Tajos mums jāmeklē jaunās formas, jauni, pilnīgāki ietekmes līdzekļi jaunajam sociālistiskajam saturam.

Osk. Zviēdris.

Avetiks Isakjans

Lielajam Staļinam

Tu pacēli vēstures šķēpu, kas ass ir un bargs,
Pār pasauli netaisno, jaunuma pilno,
Tavi cīņas vārdi ir draugs mums un sargs,
Un tautu sirdīs kā liesma tie viņo.

Un sacēlās jūras un kopā tās vijās,
Tu vadīji tautas uz vienotu tautu,
Kur brīvība, taisnība atplauksnījās,
Zem laimes spārniem lai jauno pasauli kļautu.

Un atkal ir kaŗš, daudzu dzīvību dzīsis,
Skrien dzelzaini zirgi un saklūp tie mokās,
Bet nprims reiz tautām vētras šīs visas,
Jo pasaules nākotne aust tavās tēraudā rokās.

Nav skaņas mūsu dzimtenes robežas,
No uzvaras uzvarā viņu tu vadi,
Kā saule dzīve lai gaiša tev aizvijs,
Tev, lielam un gudram lai mūžos rit gadi!

1939. g.

Atdzejojis Jānis Grots

AVETIKAM ISAKJANAM 70 GADU

Š. g. jūlija otrajā pusē pagāja 70 gadu, kopš dzimis viens no ievērojamākajiem padomju dzejniekiem — Avetiks Isakjans.

Dzimis viņš 1875. gadā, Kazarapatas sādžā, Aleksandranopoles (tagad Leņinkanas) pilsētas tuvumā. Mācījies Aleksandronopoles un Ečmiadzinskas garīgajā seminārā, kur nepabeidza. Ilgāku laiku Avetiks Isakjans dzīvoja ārzemēs, apceļojams Franciju, Vāciju, Itāliju, Grieķiju un citas zemes. Te viņš sīki iepazīnās ar Eiropas tautu literatūru, folkloru un filozofiju.

Savu literāro darbību Isakjans iesāka 1891. gadā. Viņa pirmais dzejoļu krājums «Dziesmas un rētas» iznāca 1898. gadā. Poēmu «Abuls Ala Maari» iespieda 1909. gadā. Avetiks Isakjans sarakstījis daudz darbu, starp kuriem sevišķi minams romāns «Meistars Karo». 1936. gadā Isakjans no Parīzes atgriezās Padomju Armenijā.

Te viņa dzeja, kas agrāk, pieskaroties savas tautas pagātnes likteņiem, bija dažbrīd skanējusi arī skumji, pat drūmi, leģuva jaunus skaņas, jaunu saturu, spēku un mirdzumu. Padomju laikā Isakjana dzejas kokle skan varenī, droši, gaiši un priecīgi. Tikai padomju varas apstākļos dzejnieks savā dzimtenē jūtas kā savās īstajās mājās, kā brīvas dzīves, darba un brīvības dzimtenē zemē. Dzimtenes mīlestība ir dzejnieka galvenā tema. Nevis aklā, bet dziļi apzinīga un ar pienākumu piesātināta mīlestība, bez ārējas retorikas, bez liekvārdības.

Isakjana dzeja laimīgi apvienojas un sadzīvo ar mežu tautas labākās vēsturiskās tradīcijas ar padomju laika cildinājām tieksmēm. Tāpēc Isakjana dzejai liels, neatvairāms iespāids visā tautā. To lasa gan jauni, gan veci, to lasa visi, un tauta savu sirmo

dzejnieku jau sen dēvē par meistar. Isakjans ir ne tikai lirīķis, bet arī savas tautas skolotājs, dzīves virzītājs uz priekšu, uz augšu. Viņa dzejas kokle skan tālu, dziļi un plaši. Apdziedāms savu tautu un tās vēsturi, Isakjans cildina arī lielo krievu tautu, ar kurās palīdzību viņa dzimtene ieguva savu īsto brīvību. Padomju Armenijā Isakjans starp citu pārstrādāja un pabeidza lielo poēmu «Mgers no Sasunas», vienu no armeņu nacionālās eposa «Davids Sasunskis» cikliem, kur ietveras armeņu tautas gadsimtu cīņa pret turku un persu iekarotājiem. Šai poēmai viņš uzrakstīja simbolisku epilogu, kurā dzejnieks apdzied savu dzimtenes atbrīvošanu, ko iedvesmoja lielās Leņina-Staļina idejas. Kā dzīgs savas dzimtenes un visas Padomju Savienības patriots, Isakjans ne tikai kā lirīķis, bet arī kā publicists strādāja Lielā Tēvijs kara laikā. Jau 1941. gada oktobrī kādā rakstā viņš izsakās: «Lielā krievu tauta savā vēsturē ir piedzīvojusi daudz briesmu un grūtību, ko varonīgi pārvarējusi. Krievu tauta sakāva Napoleonu un ķeizaru Vilhelmu, un tagad tās goda misija ir iznīcināt un sagraut lielāko cilvēces ienaidnieku — fašismu. Šai cīņai ar pilnu jaudu piedalās arī brīvā armeņu tauta.»

Isakjana karalaika publicistiskie darbi un apcerējumi saproti vairākās brošūrās un atsevišķos krājumos. Šos darbus lasīja ne tikai armeņi Padomju Savienībā, bet arī visās pasaules malās, pulcinot un mobilizējot tos ap Padomju Armeniju. Dzejnieka 70 gadu dzimšanas dienu atzīmē visur, kur vien dzīvo armeņi. Viņu skati ir vērsti uz to zemi, kur dzīvo viņu lielais dzejnieks un kur laimīgas dzīves augļus bauda viņu brīvās dzimtenes brāļi un māsas.

J. Gr.

ARVIDA GRIGUĻA LUGA „UZ KURU OSTU?“ LATVIJAS PSR VALSTS DRĀMAS TEĀTRĪ

Arvidu Griguli pazīstam kā spilgtu, veiklu prozaīki, kā dziļi iecjutīgu dzejnieku un vērīgu literatūras teorētīki. Tagad viņš debīte vienā no visgrūtākajiem literatūras žanriem — drāmatūrgijā, un — jāatzīst — ar visiem lieliem panākumiem. Viņa luga „Uz kuru ostu?“ ir ļoti savdabīgi un īpatni uzrakstīts skatuves darbs, kas sniedz labu liecību par Grigula drāmatika spējām. Autors rāda latviešu vācisko nacionālistu nodevību un riebīgo seju, kuŗas atbaidīgajiem vaibstiem viņš liek rēgoties laikā no 1938. līdz 1944. gadam. Aptvert un koncentrēt vienā skatuves darbā tik garu laika periodu un pārliecinātos skatuves tēlos pārvarēt izraudzīto vielu, ir visai sarežģīts un pat riskants uzdevums, ko Grigulis pa lielāku daļu tomēr

režisora Ernesta Feldmaņa darbs. Izrāde rit visai sprāgi un saistīgi daudzas atsevišķas nianšes izceltas, padziļinātas un paceltas līdz visai augstam psiholoģiskam līmenim. Tādas, piemēram, ir vīctas, ar asins traipu Raimonda Sējas uzvalkā pirmajā cēlienā, ar šofera Zorža teicību „nē“ otrajā cēlienā, kad Silvija vēl šaubās par savas dzimtenes atstāšanu, un moments trešajā cēlienā ar gleznotāju Podiņu.

Lugas atsevišķo lomu skaits ir visai plašs un ar tikpat plašu diapazonu. Kurtu Sēju, valsts bankas direktoru un fašisma pasākumu finansētāju, tēlo V. Svarecs. Viņa spēle visai nosvērta, izlīdzināta un dod pietiekamu ieskatu tai vidē, no kuŗas radās un izveidojās latviešu vāciskie nacionālisti un sa-

licinošu saturu ārēji vēsā un cietā formā.

Silvijas tēvu, it kā dzērumā pakļidušo ārstu, chirurģu Miķeli Ekertu, sirsnīgā pārveidībā rāda LPSR Nopelniem bagātais mākslas darbinieks A. Amānis-Briedītis. Gaiši un precīgi izskan viņa un visas dzīves atdzimšana lugas pēdējā ainā. Ekerta pārveidības pozitīvajam raksturam pretstatīto un negatīvo Ekerta sievu Brigitu spilgtā jovālā zīmējumā sniedz LPSR Nopelniem bagātā skatuves māksliniece L. Špilberga. Īpatnēju Puplauša lomas veidojumu rāda R. Baltaišvilks. Lugas ievadā viņa tēlojums šķiet pārlieku ārēji kustīgs un nenosvērts, taču darbības tālākā gājumā aktieris iegūst vajadzīgo un rāmāko lomas veidojuma plūdumu, no kuŗa galu galā izaug visai iespaidīgs skatuves tēls. Puplauša sievu Zeti mierīgos, nepretenciozos toņos veido LPSR Nopelniem bagātā

skatuves māksliniece M. Smiļčene. Ļoti redzamā plāksnē savu tēlojumu paceļ L. Bārs Dreimaņa lomā, kas liekas ievērojamākais sasniegums visā šā aktiera līdzšinējā darbībā. Sis ir viens no gatavākajiem tēliem visā izrādē. Samērā izsmejoši un izteiksmīgi fon Vitroka lomā iejuties K. Kvēps, kas sniedz raksturīgu vācu varas pārstāvja tipu. Šai pašā sakarībā mināma Z. Grisle, kas no savas apmātās negatīvās lomas izveido kaut arī netiešu, bet vāri pozitīvu raksturu. Pozitīvā plāksnē autors sniedz arī Dr. Skrebera tēlu, bet šās lomas tēlotājs R. Puriņš vēl nav paguvis izsmelt tās iekšējo saturu. Tāpat iekšēji pabāli Madames Altā lomu veido LPSR Nopelniem bagātā skatuves māksliniece L. Ērika. Autora dotais teksts un lomas zīmējums prasās pēc lielākas, dziļākas modulācijas un vibrācijas. Zīmīgos, saturīgos un aturīgos toņos nelielo Zorža lomu iespaidīgi veido R. Zanderšons. Vienkāršs, interesants un savdabīgs ir A. Miļbreits savā kolekcionāra-apkārceļotāja lomā. Tāpat O. Starķa-Stendere epizodiskajā sētnieces lomā ar nedaudz frazēm panāk vajadzīgo iespaidu. Savu aktiera uzdevumu pienācīgi izpildījis K. Šebriš buržuāziskās Latvijas virsnieka lomā. Daudzās mazākajās lomās vēl atzīmējami: K. Martinsons, E. Miezīte, A. Avotiņa, V. Līne u. c.

Izrādes ārējo dekoratīvo apdari ar atzīstamu gauri veicis skatuves gleznotājs Laimdonis Grasmanis. Pēc spilgtajām un iespaidīgajām pirmā un otrā cēliena dekorācijām bālākais moments viņa darbā šķiet Vitroka kabinets, kas visai maz raksturo vācu okupantu tukšo leņķību un iepūtību.

Jānis Grots.

veicis ar atzīstamām sekmēm. Tiesa, lugā nav jūtamas un redzamas sevišķi grodi savitas centrālās figūras un intrīgas, tani ir vairāki, tā sakot, paši par sevi visai interesanti blakus motīvi, pat tā saucamās apakšēmas, vietām pavid it kā hronikas elementi un tiri kinoscenārišķi papēmieni, vairāki raksturi un tipi jau iepriekš nosacīti, un tikai dažiem autors liek veidoties pašas lugas norises gaitā. Taču, neraugoties uz visu to, Grigulis savu vielu mākslinieciski savalda un pārvalda jau krievni lielā un pilnā mērā. Sevišķi iepriecina Grigula nestandardizētā, sulīgā, kodolīgā, saturīgā, aforismiem un sentencēm bagātā valoda.

Patiesi iepriecina arī lugas

vas tautas nodevēji. Sējas dēlu Raimonu, vienu no visaktīvākajiem vācu roklaižiem, iezīmīgās kontūrās veido A. Videņieks. Viņa zīmētais tēls ne ārēji neiekšēji nav sevišķi spilgts, tomēr visai raksturīgs sev un savai apkārtnē, no kuŗas nāca indīgā trūdu smaka, ar ko bija jācinās un kas bija jāpārvar pat viņa sievai Silvijai. Šo ļoti atbildīgo lomu ar klusinātu, dziļu iekšēju pārdziļojuma izjūtu veica LPSR Nopelniem bagātā skatuves māksliniece O. Lejaskalne. Aktises uzdevums, no korporēles un korporēja Raimonda sievas pāriet revolucionāro cīnītāju rindās, autora risināto apstākļu vidē nav vieglais, taču Lejaskalne šo lomu piepildīja ar pār-

Latkraksts «Literatūra un māksla» iznāk vienreiz nedēļā. Redkolēģija: V. Lukss (atbildīgais redaktors), M. Buša, N. Grīnfelds, A. Lapiņš, R. Pelše, A. Sakse, O. Tilmanis. Redakcijas adrese: Rīga, Kr. Barona ielā 12. Runas stundas no pl. 10-14. Numurs maksā Rbl. 1.—. Abonēšanas maksa Rbl. 52.— gadā. Abonentus pieņem Preses apvienība Rīgā, Kirova ielā 61/63. Izdevējs VAPP laikrakstu un žurnālu apgādniecība Rīgā, Blaumaņa ielā 38/40.